

N:o 29.

Af herr E. W. Wretlind, om anvisande af statsanslag såsom bidrag till i landsförsamlingars tjänst anställda barnmorskors aflönande.

Vid 1885 års riksdag hade jag äran väcka motion (n:o 46) i syfte att församlingarne i riket skulle åläggas att, i mån af omfång och folkmängd, anställa hos sig nödigt antal behörigen examinerade barnmorskor med en bestämd minimilön, dock med rätt för mer än vanligt genom skatter betungade församlingar att hos regeringen genom statsmedel söka bidrag till den fastställda minimilönen. Härigenom skulle — enligt min mening — kunna underlättas genomförandet af den afsigt, som tydligen funnits hos våra statsmagter sedan 100 år tillbaka, att i vårt lands kommuner skulle varda anställda examinerade förlossningsbiträden. Jag visade i denna motion att, enligt en statistik för 1882, vårt land visserligen egde nästan 1 (egentligen 0,9) barnmorska för hvarje kyrkosocken i riket, eller summa 2,318 barnmorskor, men att dessa voro så ojemnt fördelade, att, medan i städerna var 1 barnmorska för 668 qvinliga invånare, fans på landsbygden blott 1 på 1,139, d. v. s. ungefär blott hälften så många. Detta missförhållande var för enskilda län ännu större, i det att till exempel Jönköpings läns landsbygd hade 1,857, Blekinge läns 1,879, Norrbottens läns 2,036 och Elfsborgs läns landsbygd ända till 2,420 qvinliga invånare på hvarje barnmorska, medan tvärtom öfverflödet på barnmorskor i städerna gick derhän, att Stockholm hade 1 på 644, Norrbottens län 1 på 601, Elfsborgs län 1 på 545 och Jemtlands län (Östersund) 1 på 304 qvinliga invånare.

Derjemte framhöll jag i min förenämnda motion det betänkliga deri, att barnmorskorna till öfverflödigt antal samlades i städerna och der måste

kämpa med knappa existensmedel, medan landsbygden saknade tillräcklig tillgång. Detta förhållande vore menligt för barnmorskecorpsen, men det kunde ock, såsom jag närmare utvecklade i försvaret af min motion, varda menligt för samhället, ty »det är farligt att uppfostra proletärer bland en sådan samhällsklass som barnmorskorna. De äro utrustade med kunskaper till människors nytta, men denna deras kunskap kan också af dem missbrukas till motsatsen, att förgöra lif i stället för att rädda. Det finnes exempel, om än mycket enstaka stående, att barnmorskor varit behjelpiga att fördrifva foster.»

Det tillfälliga utskott (n:o 1), som hade att handlägga ifrågavarande motion, affattade emellertid — på den grund att barnmorsketillgången visat sig allt mera ökas äfven på landsbygden — sitt utlåtande så, »att man, genom att blott låta sakerna hafva sin gång, som hittills, inom kort skall hafva vunnit det syfte motionären afser, utan att hafva behöft anlita de särskilda, temligen vidlyftiga lagbestämmelser, som ett bifall till motionen skulle medföra».

Men ordföranden i utskottet yttrade under diskussionen i Andra Kammaren sig sålunda: »Om motionären föreslagit, att staten skulle i *alla* händelser deltaga i aflöningen, och gjort hela frågan till en statsutskottsfråga, hade det, tror jag, förefunnits bättre skäl att bifalla motionen».

En annan sakkunnig ledamot af Kammaren, Herr Key, uttryckte sin förhoppning, att motionen »måtte återkomma möjligen i annan form och att hon genom den behandling, som hon vid en annan riksdag undergår, må främja det syfte, som motionären afsett, och leda till afhjelpande af den svåra brist, hvilken, såsom vi litet hvar väl inse, förefinnes i omsorgen om barnaföderskors helsa och lif».

Fortfarande lifligt öfvertygad om nödvändigheten af en förbättring af såväl barnaföderskornas vård på landsbygden som af barnmorskornas ställning i riket, anhåller jag få härför framlägga ytterligare skäl:

Vid försvaret af min motion i Andra Kammaren den 12 maj 1885 omnämnde jag, att jag gjort i statistiska byråns arkiv undersökningar rörande förhållandet mellan antalet »döda i barnsbörd» i landets olika delar och antalet barnaföderskor med examinerade förlossningsbiträden. Dessa undersökningar äro sedermera införda i läkaretidsskriften »Eira» n:o 13 för 1885, och anhåller jag att deraf få meddela några utdrag. Först må framläggas följande öfversigt årsvis för landsbygd och städer af antalet barnaföderskor; af dem bland dessa, som haft examineradt biträde; och af de barnaföderskor, som dött i barnsbörd åren 1863—1883:

År.	Landsbygd				Städer			
	Barnaföderskor.	Proc. med exam. bitr.	Döde i barnsbörd.	Pro mille.	Barnaföderskor.	Proc. med exam. bitr.	Döde i barnsbörd.	Pro mille.
1863	120,143	33	510	4,2	16,909	91	27	1,7
1864	121,468	34	483	3,9	17,233	90	38	2,2
1865	119,592	36	463	3,6	17,208	92	38	2,2
1866	122,085	37	463	3,7	17,624	91	41	2,3
1867	114,338	37	379	3,3	16,945	92	16	0,9
1868	100,877	38	348	3,4	16,252	93	23	1,4
1869	103,245	39	382	3,7	16,583	92	28	1,7
1870	104,844	39	374	3,5	17,126	94	23	1,3
1871	112,111	40	415	3,7	17,610	92	26	1,4
1872	111,228	41	322	2,8	18,034	93	23	1,2
1873	115,022	42	378	3,2	18,955	93	29	1,5
1874	116,321	44	535	4,5	19,473	94	26	1,3
1875	117,942	46	431	3,6	20,208	94	28	1,3
1876	117,293	48	380	3,2	20,853	94	35	1,6
1877	119,232	48	310	2,6	21,421	95	28	1,3
1878	114,565	54	271	2,3	21,825	94	22	1,0
1879	118,864	51	258	2,1	22,304	95	29	1,3
1880	114,116	52	282	2,4	22,311	94	20	0,9
1881	112,623	53	255	2,2	21,995	94	32	1,4
1882	112,965	55	233	2,0	23,154	94	20	0,8
1883	111,241	57	248	2,2	23,368	93	34	1,1
1884	115,457	57	211	1,8	25,031	94	30	1,0

Denna tabell visar å ena sidan, huru mycket mindre procent af barnaföderskorna på landsbygden haft examinerade biträden mot städerna, men å andra sidan ock, hurusom förhållandet i någon mån förbättrats under den föreliggande 22-års-perioden. I periodens början hade blott en tredjedel af barnaföderskorna från landet sakkunnigt biträde; i periodens slut hade mer än hälften sådan hjälp. I städerna hade såväl vid periodens början som vid dess slut mer än nio tiondelar sådan hjälp. Rubriken »döde i barnsbörd» har sedan lång tid förekommit i vår befolkningsstatistik, och siffrorna stödjå sig på uppgifterna i kyrkböckerna. Visserligen kunna dessa uppgifter vara både ofullständiga och olikformiga, men dödsorsaken är så i ögonen fallande och

så lätt att konstatera, att misstag icke behöfva ske. Men vår statistik har också en kolumn för »döde genom barnsängsfeber», och möjligen sker stundom en förblandning af de begge rubrikerna. Då för det sista året (1884) döde i barnsbörd äro på landsbygden ovanligt få, torde böra nämnas, att för samma år angifvas ej mindre än 181 döde i barnsängsfeber. För städerna är denna siffra samma år endast 71.

Den andra kolumnen visar, att 1863 hade på landet blott 33 procent men i städerna 91 procent barnaföderskor sakkunnig hjälp; således en betydligt olika ställning. Men mot slutet af perioden har förhållandet utjmnat sig så, att landsbygden visar 57 och städerna 93 procent. För den förra hafva sålunda förhållandena betydligt förbättrats, men det oaktadt äro ännu land och stad betydligt olikställda.

Den tredje kolumnen visar det absoluta talet på genom barnsbörd aflidne. Detta tal är för landsbygden tydligt fallande, men för städerna mycket vexlande. Det har icke heller egentligt värde, förr än det procentiskt hänföres till antalet barnaföderskor.

Vi finna saken sålunda utförd i fjerde kolumnen, hvilken visar rätt intressanta siffror. Se vi först på städernas, så visa sig der visserligen ganska vexlande siffror, lägst 0,8 och höst 2,3; differensen är dock alltså icke högre än 1,5. Vidare se vi, att de högsta siffrorna (1,7—2,3) äro i tabellens början, och de lägsta (0,8—1,3) i tabellens slut. Vi finna alltså, att död genom barnsbörd under denna 21-års-period sällan förekommit i städerna och synes vara i aftagande. — Se vi nu på landsbygdens kolumn, så se vi der större differenser, lägst 2,0, högst 4,2; alltså en differens af 2,2. Vidare se vi dock äfven der en förbättring, i det att den största dödligheten är vid periodens begynnelse, den minsta vid dess slut. *Men under hela perioden är dödligheten på landsbygden ungefär dubbel mot dödligheten i städerna.* — Här är alltså en lagbundenhet, som icke gerna kan misstydvas, nemligen: mindre antal examinerade förlossningsbiträden och större dödlighet bland barnaföderskorna på landet än i städerna; med stigande antal examinerade biträden aftagande dödlighet så på landsbygd som i stad, mest synbart för den förstnämnda; samt under hela perioden ungefär dubbelt så stor dödlighet på landet som i städerna, medan i periodens början föga mer än en tredjedel och i dess slut något mer än hälften af qvinnorna på landet, men under hela perioden 90—95 procent af qvinnorna i städerna åtnjutit sakkunnig hjälp.

Att alltså här kolumnerna i tabellen äro af hvarandra beroende kan icke gerna bestridas.

Men nu framställer sig den frågan: har dödligheten bland barnsängs-qvinnorna verkligen också varit störst i de län, hvilka mest saknat exami-

nerade biträden? För att besvara denna fråga har jag gjort undersökningar, också för hvarje län under den ofvan angifna perioden, af hvilka jag dock icke här meddelar annat än medelprocenten för hela perioden (1863—1883), som utarbetades, innan statistiken för år 1884 ännu var utkommen.

	1863—83			1863—83	
	Procent barnaföderskor med examinerade biträden.	Döde pro mille af barnaföderskor.		Procent barnaföderskor med examinerade biträden.	Döde pro mille af barnaföderskor.
Stockholms stad	97	1,2	Göteborgs och Bohuslän	33	3,5
Stockholms län	75	4,1	län	93	1,1
Upsala län	91	1,7	Elfsborgs län	9	4,1
Södermanlands län	66	3,4	län	79	0,8
Östergötlands län	96	1,7	Skaraborgs län	27	2,9
Jönköpings län	69	3,5	län	75	0,8
Kronobergs län	96	2,6	Vermlands län	23	4,3
Kalmar län	39	3,0	län	86	3,5
Gotlands län	95	1,6	Örebro län	45	2,4
Blekinge län	15	3,4	län	89	2,7
Kristianstads län	81	2,2	Vestmanlands län	62	3,9
Malmöhus län	16	3,7	län	82	2,3
Hallands län	80	1,6	Kopparbergs län	25	3,7
	26	3,7	län	90	2,5
	77	1,0	Gefleborgs län	47	2,7
	97	2,1	län	90	1,2
	95	1,9	Vesternorrlands län	46	2,7
	35	2,9	län	87	2,9
	90	2,0	Jemtlands län	33	3,6
	87	1,8	län	77	0,3
	94	0,7	Vesterbottens län	33	3,5
	95	1,9	län	90	5,2
	97	0,9	Norrbottnens län	23	5,2
	46	2,2	län	93	5,1
	89	1,1			

Vi se här de högsta dödssiffrorna, 5,2 och 5,1, för Norrbottens städer och landsbygd samt Vesterbottens städer. Detta missförhållande i dessa städer beror dock uteslutande på en ovanligt hög dödssiffra för det enda året 1863 (3 döde bland 143 i Norrbottens, det är 20 pro mille, och 1 bland 89 i Vesterbottens, det är 10,2 pro mille), hvarförutan dessa siffror skulle falla till 1,1 för Norrbottens och 3,8 för Vesterbottens län. Den senare siffran är dock anmärkningsvärdt hög. Derpå komma siffrorna 4,1—4,3 för landsbygden i Stockholms, Elfsborgs och Vermlands län. De två senare hafva också en mycket låg procent rörande examinerade biträden, respektive 9 och 23. Men Stockholms läns landsbygd med motsvarande 75 procent kan med skäl förvåna genom sin höga mortalitet, som dock, om vi granska qvinqvennierna, visar sig i hastigt aftagande.

Gå vi vidare ned till dödspromillen 3—4 finna vi, att den gäller för landsbygden uteslutande i 11 län, nemligen: Upsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Göteborgs, Vestmanlands, Kopparbergs, Jemtlands och Vesterbottens. Dessa stå också alla i den föregående kolumnen under 50, då Upsala, Södermanlands och Vestmanlands län undantagas. — För öfrigt kan anmärkas, att Skaraborgs län har den måttliga medeldödligheten af 2,9, ehuru medelprocenten af examinerade biträden är endast 27.

Om man undantager Vesterbottens städer och Stockholms läns landsbygd, synes mig därför denna tabell i sin helhet bestyrka det förhållandet, att en ringa tillgång på examinerade förlossningsbiträden ökar dödligheten genom barnsörd, om man ock ej kan erhålla parallelt löpande sifferserier, hvilket ej heller på ett sådant statistiskt område kan begäras, då de absoluta talen ofta äro jmförelsevis små.

Men utom ökad dödlighet bland barnaföderskorna, är det äfven uppenbart, att brist på sakkunnigt biträde vid förlossningar också skall medföra ökad antal af dödfödde. Härom skulle säkerligen också bevis kunna erhållas, i fall man ville söka härefter ur den officiella statistiken.

För öfrigt är det ju uppenbart, att i och med det att staten ordnat undervisningsanstalter för barnmorskor, har staten erkänt behofvet och nyttan af examinerade barnmorskor. Då måste det äfven uppenbarligen ligga i statens intresse, att dessa komma hela riket på lika sätt till godo. Detta synes emellertid ännu icke på länge — om ens någonsin — komma att ske, i fall icke staten i detta hänseende tillgriper ytterligare åtgärder. *Konsequensen* tyckes också kräfva sådana. Staten anser sig icke hafva gjort nog för sjuk- och helsovården på landsbygden endast genom att vid de medicinska läroverken dana läkare, utan sedermera bidrager staten med ganska betydliga belopp till dessa läkares aflöning, på det att deras kunskaper skola

komma så land som stad till godo. Det är alltså följdriktigt, att staten på samma sätt tillgodoser landsbygdens behof af förlossningsbiträden. Och tyckes formen härvid lämpligast kunna varda ungefär densamma, som med afseende på folkskolorna, det vill säga att staten lemnar ett bidrag till barnmorskornas aflöning, motsvarande det, som lemnas af kommunen. Barnmorskorna på landet hafva i allmänhet, utom fri bostad och ersättning efter en vanligen mycket låg taxa, 200 till 400 kronor i fast lön. I fall staten bidroge med hälften af denna lön, skulle derigenom dess finanser icke lida något betänkligt tryck, medan deremot en ganska betydlig och välbehöflig lättnad skulle beredas i de mångenstädes tryckande kommunalutskylderna på landsbygden.

Hvad städerna angår, spelar aflöningen till de få barnmorskor, hvilka der äro anställda med lön, en så obetydlig rol, att den icke behöfver afses, utan lära nog städerna, härefter som hittills, kunna aflöna sina barnmorskor allena, lika väl som de allena aflöna sina stadsläkare.

Uti de 2,442 kyrkosocknarne, som finnas på landsbygden, voro 1882 1,722 barnmorskor boende, ehuru säkerligen ett par hundratal af dem icke voro anställda med lön. Man kan därför antaga, att för närvarande vid pass 1,500 barnmorskor äro anställda med lön å landsbygden, ehuru åtminstone 2,442 behöfdes. I fall staten utfäste sig att betala hälften af de nu anställdas lön, skulle härtill sannolikt nu fordras en summa af vid pass 200,000 kronor årligen. I mån af flera barnmorskors antagande å landsbygden skulle denna summa efter ett par tiotal år kanske fördubblas. Men med hänsyn till den vinst, landet skulle få genom denna uppoffring, synes mig denna statsutgift vara ganska väl motiverad.

Med anledning af hvad jag sålunda haft äran anföra, tager jag mig friheten föreslå,

att Riksdagen måtte för sin del besluta, att staten härefter skall bidraga med hälften af aflöningen till de i landsförsamlingarnes tjänst anställda barnmorskorna, derest denna lön icke understiger 200 och icke öfverstiger 400 kronor förutom vanliga naturaförmåner, och att för detta ändamål Riksdagen ställer till Kongl. Maj:ts disposition för år 1888 ett belopp af 250,000 kronor.

Stockholm den 25 januari 1887.

E. W. Wretling.